

PROF. DR HAB. JAN STRELAU
wybitny psycholog, wiceprezes Polskiej Akademii Nauk,
Kaszuba, Polak z wyboru, człowiek pogranicza
(1931-2020)

Droga życiowa prof. Jana Strelaua na naukowy szczyt była niezwykle ciekawa, dramatyczna, trudna – tak, jak to często bywa z losami osób urodzonych na kulturowym pograniczu. Urodził się 30 maja 1931 r. w ówczesnym Wolnym Mieście Gdańsku. Jego rodzina, mimo kaszubskich korzeni, wybrała identyfikację narodową niemiecką. Jednak wychowaniem młodego Janka zajęła się siostra matki w Tczewie, a w tym domu panował duch prawdziwie polski. Z tego też powodu kontakty z niemiecką rodziną w Gdańsku były rzadkie, a wujostwo z Tczewa traktował prof. Strelau jak swoich prawdziwych rodziców.

Dzieciństwo i okupację J. Strelau spędził w Tczewie, którego pod koniec życia został honorowym obywatelem. Po wojnie podjął naukę w tczewskim gimnazjum klasycznym, jednak trudne warunki życiowe zachęciły rodzinę do przenosin na Ziemię Zachodnie – do Bytowa. Jak wspominał J. Strelau: *„Tu zaczął się drugi okres mojej młodości, niezwykle bogaty w doświadczenia. Spowodował on, że idąc na studia czułem się w zasadzie człowiekiem dojrzałym”*.

W Bytowie Profesor ukończył gimnazjum i podjął naukę w liceum ogólnokształcącym. Mniej go jednak interesowała nauka, a bardziej społeczna aktywność, zwłaszcza w harcerstwie i drużynie strażackiej. Z tego względu silny wpływ na niego wywarł ks. Stanisław Szczerbiński – bytowski proboszcz i hufcowy zarazem. Ta aktywność niestety spowodowała też na niego nieszczęście, stał się bowiem obiektem zainteresowań Urzędu Bezpieczeństwa (opisywał to w kilku wywiadach). Szantażem, groźbami i przemocą fizyczną jako 18-19 letni chłopak był zmuszany do współpracy z UB, a kiedy się przeciwstawił i odmówił dalszych kontaktów karnie usunięto go z liceum „z wilczym biletem”. Dzięki ks. Szczerbińskiemu kontynuował naukę w Małym Seminarium Duchownym w Słupsku, w którym zdał maturę „prywatną” po czym trafił na studia na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (1951 r.). Udało mu się przechytrzyć władze i zdać maturę państwową, po czym w 1953 r. przeniósł się na Uniwersytet

Warszawski. W styczniu 1956 r. został podczas pobytu w Bytowie ponownie aresztowany i oskarżony o udział w tajnej organizacji. Po 10 dniach śledztwa, podczas którego *„posługiwano się argumentami fizycznymi”* został „odstawiony” do Warszawy, gdzie kontynuowano śledztwo. Gdy po kilku miesiącach J. Strelau opuścił więzienie władze uczelni pozwoliły mu kontynuować studia.

Czas odwilży i Października’56 był kluczowym w życiu przyszłego uczonego. Ożenił się z koleżanką z bytowskiej klasy Krystyną Mazur. Będąc studentem V roku w październiku 1957 r. zaczął pracować jako „zastępca asystenta” na Uniwersytecie Warszawskim. Kilka miesięcy później ukończył studia, broniąc pracę magisterską pt. *Ruchliwość procesów nerwowych w analizatorze wzrokowym i słuchowym człowieka*.

W 1957 r., korzystając z przemian popaździernikowych chciał wraz z żoną wyjechać do Niemiec Zachodnich w odwiedziny do rodziny, zwłaszcza do swojej biologicznej matki, której nie widział od wojny. Także tym razem UB zażądało współpracy, czyli dostarczenie po powrocie *„interesujących informacji”*. J. Strelau zdecydowanie odmówił. Za granicę nie wyjechał przez następne dekady. Matki, która zmarła w 1971 r., nigdy już nie spotkał.

Na Uniwersytecie Warszawskim J. Strelau pracował nieprzerwanie do 2001 r. Tutaj współtworzył pierwszy w Polsce Wydział Psychologii, założył pierwszą w Polsce Katedrę Psychologii Różnic Indywidualnych (kierował nią w latach 1984-2001) oraz stworzył Interdyscyplinarne Centrum Genetyki Zachowania (był jego kierownikiem w latach 1998-2001). Tu też osiągnął wszystkie stopnie i tytuły naukowe: doktora nauk w zakresie psychologii (1963 r.), dr hab. (1968 r.), tytuł profesora nadzwyczajnego w 1976 r., zwyczajnego w 1982 r.

Po przejściu na emeryturę w 2001 r. prof. Strelau zaczął pracować w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie, gdzie został pierwszym dziekanem Wydziału Psychologii, a następnie w latach 2002-2013 r. był prorektorem ds. nauki i to bardzo skutecznym, skoro SWPS przekształciło się z czasem w pierwszy niepubliczny uniwersytet w Polsce.

Dorobek naukowy Profesora liczony jest w setkach pozycji, opublikowanych w kilku krajach i kilku językach (w tym także po chińsku). Są w nim prace, które stanowią właściwie kamienie milowe w rozwoju psychologii i jej dydaktyki. Do najbardziej znaczących należą: *Różnice*

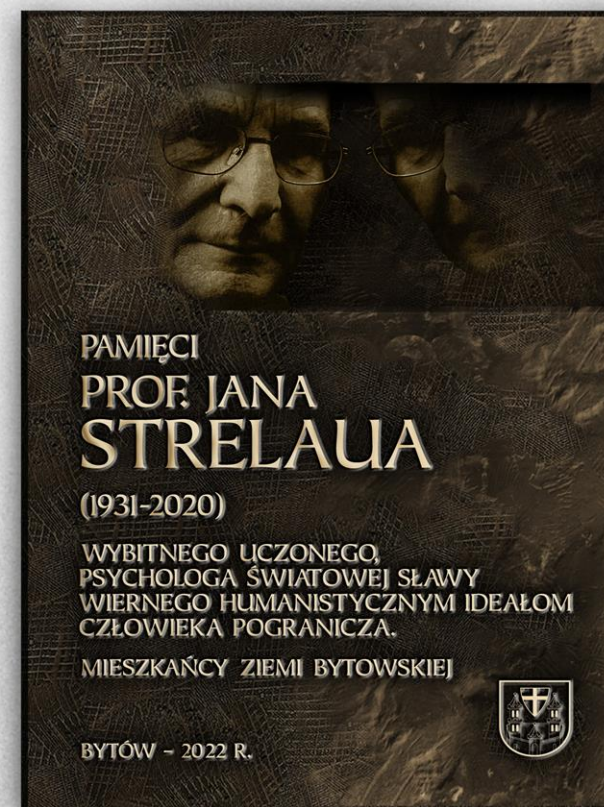
indywidualne. *Historia – determinanty – zastosowania* (Scholar, 2014, wyd. 2, 2015); *Temperament jako regulator zachowania. Z perspektywy półwiecza badań* (Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2006; przekład na język angielski Eliot Werner Publications, 2008) oraz *Temperament: A Psychological Perspective* (Plenum Press, 1998; przekład na język polski „Psychologia temperamentu”, PWN, 1998). Do tego należy dodać redakcję monumentalnych tomów: *Psychologia. Podręcznik akademicki* (t. 1 i 2, wspólnie z Dariuszem Dolińskim, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2008) oraz *Psychologia. Podręcznik akademicki* (t. 1, 2 i 3, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2000). Łącznie Profesor miał w dorobku prawie 300 prac naukowych, w tym 44 książki, których był autorem, współautorem lub redaktorem naukowym.

Za osiągnięcia naukowe prof. J. Strelau uzyskał wiele wyróżnień krajowych i zagranicznych, m.in. wyróżnienie specjalne Teofrast Superstar za całokształt pracy badawczej (2015), Lifetime Achievement Award towarzystwa The European Association of Personality Psychology (2012), nagrodę Fundacji na rzecz Nauki Polskiej w dziedzinie nauk humanistycznych i społecznych, tzw. Polski Nobel (2000), New Europe Prize for Higher Education and Research (1997) za osiągnięcia w zakresie kształcenia akademickiego i badań naukowych (ufundowana przez sześć instytutów badań zaawansowanych – Stanford, Princeton, Chapel Hill, Berlin, Uppsala i Wassenaar) czy też nagrodę Towarzystwa Maxa Plancka (1992) i Humboldt Research Award Fundacji im. Aleksandra von Humboldta (1990). W 2012 r. Prezydent RP Bronisław Komorowski odznaczył Profesora Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

Ale prócz aktywności badawczej pełnił też prof. Strelau wiele ważnych funkcji w świecie naukowym – zarówno na uczelniach, jak i w towarzystwach naukowych (był np. pierwszym przewodniczącym Europejskiego Towarzystwa Psychologii Osobowości, czy też wiceprezydentem Międzynarodowej Unii Nauk Psychologicznych). W latach 2002-2006 był wiceprezesem Polskiej Akademii Nauk. A do tego należy dodać członkostwo Europejskiej Akademii Nauk (Academia Europaea),

Zwiedził wszystkie kontynenty poza Antarktydą. Był niezwykle uczonego i nauczycielem.

autor: Cezary Obracht-Prondzyński

UROCZYSTOŚĆ UHONOROWANIA DZIAŁALNOŚCI PROFESORA JANA STRELAUA

- ul. Drzymały 4 w Bytowie -

Bytów, 30 maja 2022 r.